

EEN VOORLOPIGE INVENTARISATIE VAN LINKSGEWONDEN PURPERSLAKKEN

(THAIS LAPILLUS LAPILLUS (LINNAEUS) forma SINISTRORSA)

door Henk K. Mienis

Toen de heer Wuyts (1969: 89) een beschrijving gaf van zijn *Thais lapillus lapillus* (Linnaeus) forma *sinistrorsa*, ging hij van de veronderstelling uit dat dit de eerst gevonden linksgewonden purperslak was. Indertijd heb ik er reeds op gewezen dat een dergelijke monstrositeit reeds bekend was (Mienis, 1970: 26). Bij het doorbladeren van wat oudere malacologische literatuur werden gegevens gevonden van het bestaan van nog drie van dergelijke exemplaren, zodat we nu instaat zijn de volgende inventarisatie te geven.

Thais lapillus lapillus (Linnaeus) forma *sinistrorsa*

1. Engeland, Yorkshire, op het havenhoofd van Scarborough, leg. de kleindochter van de heer Bean, vele jaren voor 1867.

Jeffreys (1867: 277-278) schrijft over dit exemplaar: "Een exemplaar van de linksgewonden monstrositeit bevindt zich in de collectie van de overleden heer Bean in Scarborough. Vele jaren geleden stuurde hij zijn kleindochtertje om een boodschap naar het havenhoofd en bij haar terugkomst gaf hij haar een standje vanwege het lange rondhangen. Toen zij haar schortje op hield om haar ogen te drogen, vielen enkele purperslakken op de grond die zij opgeraapt had. Zijn scherpe ogen kwamen neer op een linksgewonden exemplaar en het is niet nodig te zeggen dat hij haar dadelijk alles vergaf." Volgens Cooke (1914:154) bevindt dit exemplaar zich nu in het museum van Scarborough. Of dit werkelijk nog het geval is, is mij onbekend.

2. Engeland, Noord Wales, Llanfairfechan aan de baai van Conway, leg. mevrouw Stebbins, 1875.

Volgens Cooke (1914: 154) bevindt zich dit exemplaar in de collectie van Dr. A.M. Norman aanwezig in het Brits Museum van Natuurlijke Historie.

3. Frankrijk, Dept. Charente-Maritime, la Rochelle.

Dit exemplaar werd door Cooke gedemonstreerd op een maandelijkse vergadering van de Londense Malacologische Vereniging op 12 juni 1914. Cooke (1914: 154) geeft de volgende bijzonderheden: "Ik heb het genoeg de vergadering een derde exemplaar (van een linksgewonden purperslak) te tonen, dat ik onlangs in handen heb gekregen. Het was ontvangen van een correspondent in La Rochelle en zat, onopgemerkt door de afzender, in een pakket bestaande uit 80 tot 90 purperslakken. Het is niet geheel volwassen, de mondrand vertoont geen spoor van verdikking, in alle opzichten is het echter volmaakt. Het vertoont regelmatige spiraalribbels, die enigszins afgevlakt zijn. De grond kleur is vuil wit, met daarop oranje en bruine banden. Lengte 23 mm, breedte 15 mm."

Volgens Tomlin (1934: 78) bevindt dit exemplaar zich nu in de collectie van het Brits Museum van Natuurlijke Historie.

4. Nederland, Zeeland, tussen Domburg en Oostkapelle, op de 11e pier vanaf het noorden bij paal 41, leg. L.J. Spanjaerd Speckman, 26 december 1918. Dit exemplaar werd op een van de contactbijeenkomsten van de Nederlandse Malacologische Vereniging in 1951 gedemonstreerd.
- Mienis (1970: 26) meldt de volgende gegevens: "De toenmalige eigenaar van dit exemplaar was zo vriendelijk mij de volgende gegevens te verstrekken: "Ik (L.J. Spanjaerd Speckman) vond het exemplaar levend op 26 december 1918, tussen Domburg en Oostkapelle, en wel volgens mijn oude aantekeningen op de 11e pier vanaf het noorden bij paal 41. Voor mij ligt een oude stafkaart 1:25.000, 1911. Blijkens deze lag die pier (hoofd) ter hoogte van Zeeduin, 0,75 km. noord van de kern van Domburg. De slak zat in een bedje soortgenoten op een steenblok van het hoofd. Een paar jaar later was de populatie verdwenen; het hoofd lag onder het zand. Het exemplaar was aan de kleine kant en wat tenger, niet geheel volgroeid, d.w.z. de mondrand was niet zo dik als normaal. De kleur was effen lichtbruin, zonder banden. Maten kan ik niet verschaffen daar het exemplaar op 1 juli 1949 opgestuurd werd naar het Zoölogisch Museum te Amsterdam." Tot zover de brief van de heer Spanjaerd Speckman. Bij controle van de Nederlandse collectie in het Zoölogisch Museum werd inderdaad dit exemplaar daarin aangetroffen. Op verzoek van de toenmalige conservatrice Mevrouw Van Benthem Jutting stond de heer Spanjaerd Speckman het exemplaar af ten bate van de showcollectie, waarin het dan ook jarenlang naast linksgewonden exemplaren van Buccinum undatum Cepaea hortensis en Cepaea nemoralis een ereplaats heeft ingenomen. De maten van dit exemplaar luiden als volgt: hoogte 27 mm., breedte 17 mm."
5. Nederland, Zeeland, Noord Beveland, tussen Colijnsplaat en Wissekerke, tussen stenen van de dijkbeschoeiing, leg. J. Wuyts, 19 oktober 1968. Wuyts (1968: 209) schrijft in zijn uitstapje naar Colijnsplaat: "En toen kwam DE vondst van de dag. Kruipend tussen de stenen, klauwend in de holten, onze handen geschaafd vond ik een eigenaardige Thais lapillus lapillus. Er was iets onwerkelijks aan maar ik wist niet wat. Ik toonde hem aan de heer van Drise die hem al even eigenaardig vond. "Niet wegwerpen", zei hij, "dat is een monstruositeit." Ja, ja, monstruositeit of niet, ik moest er het fijne van weten. Ik hield er een "normaal" exemplaar naast en toen begon eindelijk die frank van mij als dol geworden te tolleren: ik had een LINKSGEWONDEN Thais in mijn handen. Er was geen twijfel aan. De vreugde bij ons drieën was groot. De Thais werd apart verpakt en thuis met bijzondere zorg omringd. En we zochten verder.. misschien in de hoop nog zoiets te vinden. Het is wel geen groot exemplaar maar alleszins de moeite waard."

In een tweede artikel wordt dit exemplaar door Wuyts (1969a: 89) meer officieel beschreven als Thais lapillus lapillus L. monstr. sinistrorsa (Wuyts, 1968) (sic!). Aan deze beschrijving ontleen we nog de volgende gegevens: "Ondoorschijnende schelp met 6 windingen. Het exemplaar is 3,1 cm hoog en 1,7 cm breed. De kleur is bruin. De bovenste vier windingen zijn lichterbruin dan de twee volgende. Op de onderste twee windingen komen vier onduidelijke, verticale donkerbruin gekleurde banden voor. De mondopening is purper; langs de zijde van het callus afgezoomd met wit."

Dit artikel wordt in Wuyts (1969b) in zijn geheel herdrukt, onder toevoeging van een foto van zijn linksgewonden exemplaar. Ter vergelijking is ook een normaal rechtsgewonden exemplaar afgebeeld. Dit schijnt de eerste afbeelding van een linksgewonden purperslak te zijn. Het exemplaar bevindt zich in de privé verzameling van de heer Wuyts in Antwerpen.

Uit al deze gegevens blijkt dat Thais lapillus lapillus (Linnaeus) forma sinistrorsa niet zo zeldzaam is als aanvankelijk werd aangenomen. Het is zelfs vrij goed mogelijk dat een literatuurvermelding nog over het hoofd gezien is. De aanwezigheid van nog meer exemplaren in privé verzamelingen moet ook niet geheel uitgesloten worden. Of het dus bij deze 5 exemplaren zal blijven, moet ons de toekomst leren.

Geraadpleegde literatuur:

- Cooke, A.H., 1914. On a sinistral monstrosity of Purpura lapillus (Linn.).
Proc. Malac. Soc. London, 11 (3) : 154.
- Jeffreys, J.G., 1867. British Conchology, IV. 1-486 (London).
- Mienis, H.K., 1970. Enkele kritische aantekeningen betreffende Thais lapillus lapillus (Linnaeus) forma sinistrorsa. In: J.Wuyts: Sinistrale abnormaliteiten bij mollusken, I. Gloria Maris (Antwerpen), 1970; 2: 25-27.
- Tomlin, J.R. le B., 1934. The Rev. Dr. A.H.Cooke. J. Conch., 20 (3): 77-78.
- Wuyts, J., 1968. Uitstap naar Colijnsplaat op 19 Oktober 1968. Gloria Maris (Antwerpen), 1968, 12: 209.
- _____, 1969a. Thais lapillus lapillus L. monstr. sinistrorsa (Wuyts, 1968). Gloria Maris (Antwerpen), 1969, 5: 89.
- _____, 1969b. Idem. Gloria Maris (Antwerpen), 1969, 6: 120, 1 plaat.

Adres van de schrijver:

Hebrew University of Jerusalem,
Department of Zoology,
Section Mollusca,
Jerusalem, Israël.